

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี ทำให้ได้ผลสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ประชากรวิจัยในวรรณกรรมสามก๊ก ได้แก่ โจโฉ เล่าปี่ และซุนกวน ตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี ทำให้ทราบผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาคุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลีในทางการเมืองการปกครอง จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กเมื่อมีและใช้คุณธรรมตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลีจะทำให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง

1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการใช้คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง จากผลการวิจัยพบว่า โชคชะตาที่ดีที่ไม่สามารถควบคุมได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการใช้คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง

1.3 เพื่อศึกษาการมีและใช้คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กที่ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองต้องมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีอย่างสมบูรณ์และสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาทำให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง

2. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย และสิ่งที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลเป็นองค์ความรู้เรื่องคุณธรรมกับผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้ดังนี้

2.1 จากการวิจัยทำให้ทราบผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผลของการวิจัยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ทั้งสามข้อ ทำให้พิสูจน์ได้ว่า แนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับคุณธรรมของเจ้าผู้ปกครองมีความคล้ายคลึงหรือเหมือนกับคุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊ก ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวสามารถทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กที่มี และได้นำมาใช้ในเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองอย่างเหมาะสมแล้ว คุณธรรมนั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองได้ กล่าวคือ คุณธรรมนั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กได้มาซึ่งอำนาจ และรักษาอำนาจของตนไว้ การได้มาซึ่งอำนาจและรักษาอำนาจนั้น ไม่ทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กถูกดำเนินเกลียดชัง หรือทำให้ได้รับความนิยมนยกย่องสรรเสริญจากผู้ใต้ปกครอง

2.2 ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนต่อการใช้คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง นั่นคือ โชคชะตาที่ดี ที่ไม่สามารถควบคุมได้ จากผลการวิจัยพบว่า มีบางเหตุการณ์ของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กที่ได้มีโชคชะตาที่ดี ที่ไม่สามารถควบคุมได้เข้ามามีส่วนต่อการใช้คุณธรรมแล้วส่งผลให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง แต่ในทางกลับกัน ยังมีบางเหตุการณ์ของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กที่มีโชคชะตาที่ไม่ดี ที่ไม่สามารถควบคุมได้เข้ามาขัดขวางใน การใช้คุณธรรม แล้วทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองได้เหมือนกัน ถึงแม้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กจะใช้คุณธรรมอย่างดีแล้วก็ตาม

จากผลวิจัยตรงนี้ จะเห็นว่าคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีไม่สามารถเอาชนะโชคชะตาที่ไม่สามารถควบคุมได้เลย หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่า คุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีสามารถเอาชนะได้แต่เพียงโชคชะตาที่เป็นสังคมการเมืองและธรรมชาติที่สามารถควบคุมได้เท่านั้น และจากการวิจัยจะเห็นว่าโชคชะตาที่เป็นสังคมการเมืองและธรรมชาตินั้นสามารถดลบันดาลให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กประสบกับสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดีในชีวิตได้

แต่ถึงกระนั้นก็ดี จากการวิจัยในวรรณกรรมสามกึ่งจะพบว่า ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งไม่สามารถที่จะเลือกหรือดลบันดาลให้ตนได้พบกับโชคชะตาที่ดีหรือโชคชะตาที่ไม่ดีได้ จากความถี่ในวรรณกรรมสามกึ่งที่ผู้ปกครองทั้งสามคนจะได้รับจากโชคชะตานั้นมีน้อยมาก¹ เมื่อเทียบกับตลอดทั้งเรื่องและผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งจะต้องพบเจอในการใช้คุณธรรมให้ประสบกับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครอง

2.3 จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งจะต้องมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีอย่างสมบูรณ์ และสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองในขณะนั้นด้วย จึงจะทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งประสบกับความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง ซึ่งในส่วนตรงนี้ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในแนวคิดเรื่องคุณธรรมของมาคิอาเวลลี แต่จากการวิจัยในเหตุการณ์ที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองที่มีสาเหตุมาจากคุณธรรม คือ

2.3.1 ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งได้ขาดคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีกล่าวคือ ทั้งโจโจ เล่าปี และขุนทวนที่ต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองนั้น เพราะว่าทั้งสามคนได้ขาดคุณธรรมบางตัวในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ซึ่งตัวคุณธรรมบางตัวนั้นมีความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมและให้เกิดประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง แต่ผู้ปกครองทั้งสามคนกลับไม่มี จึงเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ต้องประสบกับความล้มเหลวทางการเมืองการปกครอง

2.3.2 ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งได้มีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่ไม่สมดุลกัน กล่าวคือ ทั้งโจโจ เล่าปี และขุนทวนที่ต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองนั้น เพราะว่าทั้งสามคนได้มีคุณธรรมตัวใดตัวหนึ่งที่มีมากเกินไป ทำให้เกิดความไม่สมดุลในตัวคุณธรรมของเจ้าผู้ปกครอง ส่งผลให้ตัวคุณธรรมที่มีมากเกินไปนั้นไปบดบังหรือไปทำลายตัวคุณธรรมตัวอื่นเสีย ซึ่งตัวคุณธรรมที่ถูกบดบังหรือถูกทำลายไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งจะต้องมี เมื่อคุณธรรมในตัวผู้ปกครองในวรรณกรรมสามกึ่งเกิดความไม่สมดุลกัน ทำให้เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ก็เกิดความประมาท จึงทำให้มีการเลือกใช้ตัวคุณธรรมอย่างไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ ทำให้ต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครอง ซึ่งความล้มเหลวนี้นำให้ตัวคุณธรรมที่

¹ ไม่ว่าจะเป็นโชคชะตาที่ดี หรือโชคชะตาที่เลว

นำมาใช้ในเหตุการณ์มีลักษณะที่ไม่เป็นคุณธรรมตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี ทั้งที่มีชื่อเรียก เช่นเดียวกับตัวคุณธรรม เช่น การมีความกล้าหาญที่มากเกินไปทำให้ขาดคุณธรรมความสุ่มรอบคอบ และเมื่อนำความกล้าหาญไปใช้ในเหตุการณ์แล้วทำให้ต้องประสบกับความล้มเหลว ในทางการเมืองการปกครอง ความกล้าหาญนั้น ก็จะไม่เรียกว่าเป็นคุณธรรม เป็นต้น

2.4 การใช้คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กที่ทำให้ประสบกับความสำเร็จทางการเมืองการปกครองนั้น จากการวิจัยพบว่า มีหลายเหตุการณ์ที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กได้ใช้คุณธรรมเพียงตัวเดียวก็สามารถทำให้ประสบกับความสำเร็จทางการเมืองการปกครองได้ และยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กต้องใช้คุณธรรมหลายตัวจึงจะทำให้ประสบกับความสำเร็จทางการเมืองการปกครอง ซึ่งการใช้คุณธรรมเพียงตัวเดียวหรือหลายตัวนั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กจะต้องพบเจอในขณะนั้น

2.5 จากการวิจัยครั้งนี้พบอีกว่า

2.5.1 ตัวคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี จะมีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าหากได้มีการนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง กล่าวคือ ตัวคุณธรรมที่นำมาใช้นั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กได้มีคุณธรรมตัวอื่นขึ้นมาได้ ซึ่งตัวคุณธรรมที่มีขึ้นมาใหม่นั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางการเมืองการปกครอง เช่น การใช้คุณธรรมความมีปัญญาสามารถทำให้ผู้ปกครองได้มีคุณธรรมความเมตตากรุณา หรือคุณธรรมความซื่อสัตย์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการมีคุณธรรมเช่นนี้ จะมีความแตกต่างจากการมีคุณธรรมตามความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป กล่าวคือ การมีคุณธรรมตามความหมายโดยทั่วไป หมายถึงการนำตัวคุณธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมให้ตรงตัวของตัวมันเอง แต่การมีคุณธรรมที่พบจากการวิจัยครั้งนี้มิได้มาจากการใช้คุณธรรมของตัวมันเอง แต่มาจากตัวคุณธรรมตัวอื่น เพราะการมีคุณธรรมที่แท้จริงนั้นต้องมาจากภายในจิตใจของผู้คน แล้วนำมาใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมให้ตรงตัวของตัวมันเอง ดังที่คิดไว้ในจิตใจ

อีกประเด็นหนึ่ง คือ ตัวคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ถ้าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กได้นำมาใช้อย่างไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการ

¹ แท้จริงแล้วคำนี้จะไม่เรียกว่าเป็นคุณธรรมตามกรอบแนวคิดเรื่องคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี เพราะเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้ไม่ประสบกับความสำเร็จทางการเมืองการปกครอง แต่ในที่นี้ นำมาใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการอธิบายเท่านั้น

ปกครองแล้วตัวคุณธรรมนั้นก็จะไปดับหรือไปทำลายตัวคุณธรรมตัวอื่นไปเสีย ทั้งที่ผู้ปกครองใน
วรรณกรรมสามก๊กเคยมีตัวคุณธรรมตัวนั้น และได้เคยนำมาใช้จนประสบความสำเร็จในทาง
การเมืองการปกครองมาแล้ว ทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กขาดตัวคุณธรรมที่จำเป็นที่
จะต้องนำมาใช้ในเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองเพื่อให้เกิดผลดีแก่ตัวเอง

จากตรงนี้ ทำให้เห็นถึงความชัดเจนมากยิ่งขึ้นถึงการมีคุณธรรมในเจ้า
ผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่ไม่สมบูรณ์ และไม่สมดุลกัน ซึ่งเมื่อนำลักษณะที่ไม่เป็นคุณธรรมมาใช้
อย่างไม่ดีแล้วผลที่ได้รับก็จะทำให้ตัวคุณธรรมตัวหนึ่งไปดับหรือไปทำลายตัวคุณธรรมตัวอื่นไป
เสีย ทำให้ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กขาดตัวคุณธรรมที่จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในเหตุการณ์
ส่งผลให้ต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองได้ ในทางกลับกัน ถ้าผู้ปกครอง
ในวรรณกรรมสามก๊กได้มีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่สมบูรณ์ และสมดุลกัน อีก
ทั้งได้นำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง ผลที่ได้รับ คือ
ความสำเร็จในทางการเมืองการปกครอง และจะทำให้ผู้ปกครองได้รับความนิยมนยกย่องสรรเสริญ
จากคนทั่วไปว่าเป็นคนมีคุณธรรม

2.5.2 จากผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กทั้งสามคนพยายาม
ใช้คุณธรรมเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ แต่มีหลายเหตุการณ์ที่ผู้ปกครองในวรรณกรรม
สามก๊กต้องประสบกับความล้มเหลว เพราะเหตุที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กได้ขาดหรือไม่ได้
นำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง ทั้งที่ผู้ปกครองใน
วรรณกรรมสามก๊กได้เคยมีหรือเคยได้ใช้ตัวคุณธรรมตัวนั้นจนทำให้ประสบความสำเร็จในทาง
การเมืองการปกครองมาแล้ว จากประเด็นสำคัญตรงนี้แสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วผู้ปกครองใน
วรรณกรรมสามก๊กก็มีความไม่สมบูรณ์ในตัวเองเช่นกันที่ไม่สามารถมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครอง
ของมาคิอาเวลลีได้อย่างสมบูรณ์ และมีความสมดุลกัน อีกทั้งไม่สามารถที่จะนำตัวคุณธรรมมาใช้
ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองให้ได้ตลอดเวลาได้ เนื่องจากสภาวะ
ธรรมชาติของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กไม่ยินยอมให้เป็นเช่นนั้นได้ ดังนั้น ผู้ปกครองใน
วรรณกรรมสามก๊กทั้งสามคนจึงพยายามหาคนที่มีความดีที่มีคุณธรรมที่ดี ที่พร้อมจะเติมในสิ่งที่ตนขาด
(คุณธรรม) เพื่อช่วยให้ตนสามารถที่จะมีและใช้คุณธรรมให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเองให้มากที่สุด
โดยเฉพาะการมีที่ปรึกษาจะเห็นว่า ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กทั้งสามคนได้ให้ความสำคัญ
แก่ที่ปรึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองของผู้ปกครองในวรรณกรรม
สามก๊กส่วนใหญ่จะมีที่มาจากที่ปรึกษา แต่เชื่อว่าการมีที่ปรึกษาแล้วจะทำให้ผู้ปกครองใน

วรรณกรรมสามก๊กจะมีและใช้คุณธรรมได้ดีเสมอไป เพราะที่ปรึกษาเป็นแต่เพียงช่วยเสริม หรือช่วยชี้แนะในเรื่องคุณธรรมให้แก่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กเท่านั้น แต่สุดท้ายแล้วผู้ที่ตัดสินใจในการใช้คุณธรรมยังคงเป็นผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กอยู่นั่นเอง

จากข้อสรุปวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่า แนวคิดเรื่องคุณธรรมของมาคิอาเวลลีที่ค้นพบมีความแตกต่างจากงานวิจัยที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. การมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีในงานวิจัยนี้ ได้ค้นพบว่า การที่ผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กจะประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองได้นั้นจะต้องมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองอย่างสมบูรณ์ และสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองในขณะนั้นด้วย ซึ่งการค้นพบนี้เป็นข้อแตกต่างจากงานวิจัยดังกล่าว

งานวิจัยนี้ได้บอกอีกว่าการมีคุณธรรมอย่างสมบูรณ์และสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำ ตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองในขณะนั้น หมายถึง การมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่ครบทุกตัว โดยต้องไม่มีตัวใดมีมากมีน้อยกว่ากัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองได้ เพราะว่าถ้าหากมีการนำตัวคุณธรรมมาใช้อย่างไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์แล้วก็จะทำให้ผู้ปกครองประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครองได้เหมือนกัน ซึ่งความล้มเหลวนี้ทำให้ตัวคุณธรรมที่นำมาใช้ไม่เป็นคุณธรรมตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี ทั้งที่มีชื่อเรียกเช่นเดียวกับตัวคุณธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ก็เป็นข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดจากงานวิจัยดังกล่าว

2. ในงานวิจัยนี้ได้พบข้อแตกต่างจากงานวิจัยดังกล่าวอีก คือ ตัวคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครอง จะมีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าหากได้มีการนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง กล่าวคือ ตัวคุณธรรมที่นำมาใช้นั้นสามารถทำให้ผู้ใช้ได้มีคุณธรรมตัวอื่นขึ้นมาอีกได้ ซึ่งตัวคุณธรรมที่มีขึ้นมาใหม่นั้นอาจจะเป็นคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี หรือเป็นคุณธรรมในทางศาสนาก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ใช้ว่าจะให้มีคุณธรรมแบบใดขึ้นมา เพื่อให้เป็นประโยชน์ในทางการเมืองการปกครองของตน แต่ถ้าหากมีการนำมาใช้อย่างไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ ตัวคุณธรรมนั้นก็จะไปบดบังหรือไปทำลายตัวคุณธรรมตัวอื่นเสีย ซึ่งตัวคุณธรรมที่ถูกบดบังหรือถูกทำลายไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้อง มีเพื่อ นำไปใช้ให้เกิดผลดีแก่ตัวเอง แต่ผู้ปกครองกลับไม่มี จึงทำให้ผู้ปกครองต้องประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองการปกครอง

3. ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล ในเรื่องคุณธรรมกับผู้ปกครองในวรรณกรรม สามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี ทำให้ผลที่ได้รับเกิดองค์ความรู้เรื่องคุณธรรมกับผู้ปกครองตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่มีประโยชน์ในทางรัฐศาสตร์ และผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในความเป็นจริงได้ ถึงแม้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารที่เน้นในเนื้อหาวรรณกรรมสามก๊ก และในหนังสือ The Prince ของมาคิอาเวลลี อีกทั้งสองเรื่องนี้ได้ใช้รูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งได้เกิดขึ้นในอดีตนับหลายร้อยปีก็ตาม แต่แนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีก็สามารถนำไปใช้อธิบายเหตุผลทางการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ในสิ่งที่ เป็นจริงได้ทุกยุคสมัย ทุกสถานที่ และทุกรูปแบบการปกครอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

3.1 ผู้ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ที่ เป็นผู้ปกครองควร จะทำความเข้าใจใน ความหมายเรื่องคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพื่อ ไม่ให้เกิดความสับสนในความหมาย และนำไปตีความ เป็นสิ่งที่ผิดไป จากการวิจัยเริ่มตั้งแต่กรอบ แนวคิดการวิจัย และผลการวิเคราะห์ในตัวประชากรวิจัย จะเห็นว่าความหมายที่แท้จริงเรื่อง คุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีต้องการสอนให้ผู้ปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบต่อรัฐหรือ ต่อสังคม เพื่อให้ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่อย่างยิ่งในตัวผู้ใต้ปกครอง จะเห็นว่าความสำคัญอย่าง หนึ่งที่ไว้วัด ว่าสิ่งใดเป็นคุณธรรมตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี นั่นคือ การไม่ถูกดำเนินกีดกันขัง หรือการได้รับความนิยมนยกย่องสรรเสริญจากผู้ใต้ปกครอง นั้นแสดงให้เห็นว่า มาคิอาเวลลี ต้องการให้ผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแลผู้ใต้ปกครองของตนให้ดี ส่วนตัวคุณธรรมที่ให้นามายึดถือและ ปฏิบัติ ที่กล่าวไว้ว่า ต้องเป็นคุณธรรมที่สามารถปรับตัวหรือพร้อมที่จะนำไปใช้ในการกระทำในสิ่ง ที่ดีหรือสิ่งที่เลวเพื่อให้เกิดผลดีต่อรัฐได้นั้น ตัวคุณธรรมแบบนี้มีความจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องมี เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถคุ้มครองดูแลผลประโยชน์ส่วนรวมได้ จริงอยู่ที่ผู้ปกครองจำต้องใช้ คุณธรรมเพื่อให้ตนได้มาซึ่งอำนาจ และรักษาอำนาจ เพื่อความก้าวหน้า และความมั่นคงของ ตนเอง แต่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของผู้ปกครองแท้จริงแล้วก็คือความก้าวหน้าและความ มั่นคงของผู้ใต้ปกครองนั่นเอง เพราะผู้ปกครองจำต้องทำให้ผู้ใต้ปกครองมีความก้าวหน้าและมี ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน จึงจะทำให้ผู้ปกครองไม่ถูกดำเนินกีดกันขัง หรือได้รับความนิย มยกย่องสรรเสริญจากผู้ใต้ปกครอง ตรงกับตามที่ผู้ปกครองไม่สามารถทำให้ได้อย่างที่กล่าวมา

ผู้ปกครองก็จะขาดซึ่งคุณธรรมผู้ใดปกครองก็จะดำเนินเกลียดชัง และเสื่อมศรัทธา เมื่อถึงตอนนั้น ผู้ปกครองก็จะไม่สามารถรักษาตำแหน่งของตนเอาไว้ได้นาน

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ที่เป็นผู้ปกครองจำเป็นต้องมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่สมบูรณ์ และมีความสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครอง จึงจะทำให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จในทางการเมืองการปกครองได้ การที่จะมีคุณธรรมดังกล่าวได้ดี จำต้องเข้าใจมันให้ดี และต้องตระหนักอยู่เสมอในการมีและการใช้มันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางการเมืองการปกครองสูงสุด เพราะเจตจำนงหรือเป้าหมายอันสุดท้ายของการเมือง คือ การมีชีวิตที่ดี มีความสุข และการมีคุณธรรมของคนในสังคม หรือประเทศชาติ

3.2 การที่ผู้ที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ปกครอง ที่จะต้องมีคุณธรรมในเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีให้สมบูรณ์ และสมดุลกัน อีกทั้งต้องนำตัวคุณธรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองนั้น แต่ความเป็นจริงแล้วเป็นเรื่องที่ยากพอควรที่มนุษย์เราจะพึงมีสิ่งเหล่านั้นได้อย่างสมบูรณ์แบบตลอดเวลา เพราะสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ไม่ยินยอม ดังนั้น จึงเป็นการดีที่สุด ที่ผู้ที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ที่เป็นผู้ปกครอง จำต้องมีที่ปรึกษาที่ดี เพื่อคอยเตือนสติ หรือคอยชี้แนะในการมีและการใช้คุณธรรมเพื่อให้เกิดผลดีแก่ตัวเองให้มากที่สุด

สำหรับที่ปรึกษาของผู้ปกครองนั้นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่ดีอย่างไรวินั้น ผู้ที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองจะต้องใช้สติปัญญาและความสุ่มรอบคอบในการเลือกให้ดี เพื่อให้ได้ คนดีมีคุณธรรมตามที่ตนต้องการ ดังนั้น จึงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะมีการวิจัยคุณธรรมของที่ปรึกษาในวรรณกรรมสามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี เพื่อให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมของที่ปรึกษาว่าจะต้องมียังไร เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ปกครองในการเลือกใช้ที่ปรึกษาที่ดีสำหรับตนเองต่อไป